

ТАМАРА ЛУЖАК

РЕЧНИК
СЛОВЕНСКЕ
МИТОЛОГИЈЕ
(приче и легенде)

Илустровала
Марица Кицушић

■ Laguna ■

САДРЖАЈ

Предговор.....	9	Вила	45
А		Вилењак.....	46
Аждаја	11	Вилина планина.....	50
Ала	14	Витор	55
Алатир	16	Водан	55
Б		Воде.....	61
Баба Јага.....	20	Водени дух	65
Белобог.....	20	Воденица	67
Белобогићи.....	22	Водењак.....	70
Бунар	25	Воларица	70
В		Волос	72
Ваздух.....	27	Врач.....	72
Вампир.....	30	Врколак	74
Вампирица	33	Г	
Ватре.....	33	Геровит.....	78
Велес.....	38	Д	
Весна.....	40	Дабог.....	78
Ветар.....	42	Дажбог	78
Вештица.....	45	Дајбог	80
Вид	45	Дан и ноћ.....	80
		Девана	82

Див	87
Дива	87
Дрво живота.....	87

Ж

Жива.....	87
-----------	----

З

Звезда Даница	88
Звезде.....	90
Земља	92
Змај.....	94

И

Ириј	97
------------	----

Ј

Јама	101
Јарило.....	103
Јаровид.....	105
Јелен	105
Јутробог.....	109

К

Камен	111
Караконџула.....	112

Л

Лада.....	113
Лађар	118

М

Магија.....	120
Месец.....	122
Месечеве виле	125
Метла	127
Мокоша	129
Мора.....	131
Морана.....	134
Морена.....	135

Н

Нав	136
Небеска тела.....	139
Небо	140

О

Огњиште	143
Орах	146

П

Патуљак.....	148
Перун	148
Пећина.....	151
Планине.....	155
Прорицање.....	159

Р

Расковник	159
Раскршће.....	164
Русалка.....	166

С

Сава Савановић.....	167
Сварог	167
Сварожих	168
Свентовит	169
Световид	169
Смрт	172
Стрибог	175
Суђаје	177
Суђенице	179
Сунце	179

Т

Тамни вилајет.....	181
Тартор.....	183
Триглав.....	183
Тројан.....	184

У

Урис.....	187
Урочљивци	188
Усуд.....	190

Х

Хорс	192
Храст.....	195

Ц

Црни сабат	201
Црнобог.....	204
Црнобогићи	205

Ч

Чаробница.....	208
Чаробњак.....	210
Чини.....	212

Литература	213
------------------	-----

ПРЕДГОВОР

*Најважније на свеју, то је умети видејти
вешар и чујти снеј како њага, умети дојтаћи
јрсјом сумрак на јрвом ујлу и осејијти на
усни сањиви укус месечине. Машјта је моја
јрва љубав.*

Мика Антић

Баш попут археолога који, уклањајући постепено слој по слој земље, откривају скривена блага која земља има да им понуди, тако и етнологзи истражују странице и странице књига како би из древних записа извукли знања и веровања наших предака. Понекад су та знања јасна и језгровита, понекад су записана под велом тајне, замршена и тешка за тумачење.

Посао сваког научника или тумача јесте да разјасни услове под којима су неки митови или легенде настали, како би могли да објасне њихова значења. Тамо, међутим,

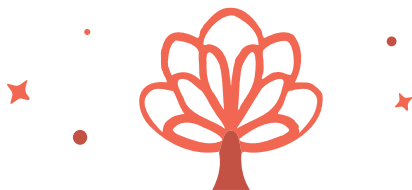
где објашњења нема, потребно их је измислити. Исто као што је потребно измаштати оне делове који недостају, а таквих је у словенској митологији много.

Време настанка словенских митова далеко нам је и непознато. Везе које владају између словенских богова нису поуздане, извори из којих црпимо наша знања такође. Стога, тамо где је било потребно – измаштали смо везе и односе између богова и демона, онима који нису имали лик дали смо обличје, онима чије порекло не знамо дали смо корене, док смо везали оне богове или спојили оне демоне који су у вековима иза нас тужно боравили сами.

Речник словенске митологије, који је пред вама, инспирисан је свим познатим домаћим митовима и легендама. Поштујући свет који је већ био измаштан, унели смо већи ред у њега, односно створили већи неред, измаштавши делове који недостају. То су „правила“ по којима се митови пишу – стварају се слојеви унутар слојева, усложњавају се односи, поједностављују се приче...

А ако се вама, након читања ове књиге, допадну приче које смо исткали за вас, преостаје само да засучете рукаве и допишете свој крај или, још боље, напишете свој почетак...

Тамара Лујак

АЖДАЈА – Пет је страшних аждаја у Београду живело. Пет је аждаја крало шта је стигло (овце, коње, јунаке и девојке), мучило сељане, тровало лековите изворе, палило густе, столетне шуме хроста лужњака, које су се простирале свуда око града, гризло чак и само сунце.

Пет је страшних аждаја свака својом реком господарила, на њој или у њој живела. Сава и Дунав беху најстарије и највеће и, како им и приличи, господариле су истоименим рекама. На њиховим адама поваздан су лешкариле, на дебелом се сунцу сунчале, крљушт своју јачале.

Топчидерка је била нешто млађа, па је, природно, господарила мањом, истоименом реком. Највише је волела да се излежава у дебелој хладовини прастарог платана и дане пуне доколице под њим проводи.

Галовица и Кумодрашка беху најмлађе аждаје и као такве су живеле на ободу града, како и доликује најмлађим воденим неманима. Једна је живела подно црквеног звоника најстарије цркве на Бежанији, док се друга сваког дана, будући да је била најубраженија, вијугаво протезала Вождовачким брдом наочиглед свих мештана.

Тако је пет аждајкиња држало град окован страхом. Имале су три, пет, седам, односно девет и једанаест глава, и било их је страшно погледати. Имале су кратке, квржаве

ноге, дугачак реп и оштра, велика крила као у слепог миша. Из отворених чељусти вазда им је излазио модар пламен.

Свој страхотан изглед употпуњавале су грозоморном риком, којом би

се оглашавале сваког јутра пре лова. Ловиле су саме или у групи, у зависности од тога како су биле расположене, односно колико су биле гладне.

Волеле су да се играју са својим жртвама, па би понекад знале да их
– посебно

девојке, јер су оне најзавније цичале – за стене привежу и данима их слушају како кукају. Мештани би се тада затварали у своје домове и кршили руке, сувише слаби неманима да се супротставе.

Тако би можда аждрахани, како су се још ова гнусна створења звала, и даље владали несрећним градом да богињи зиме Морани најзад није дозлогрдила силна кукњава несрећних девојака и запомагање њихових сиротих родитеља.

Није Морана била благе природе, мора се то одмах на почетку рећи, али како је ипак била сујетна, није могла да поднесе да неко на гори начин од ње тлачи њене сужње. Стога одлучи да казни досадне насртљивице, те устаде са Аде Циганлије, острва на којем је најрадије боравила, сиђе са скромног сплава који за себе беше уредила и стаде градоносне облаке да прикупља и призива, снег и непогоду да ствара.

Нареди Маржана – јер и тако се богиња беше звала – свим становницима Београда да наложе своје пећи и огњишта, у куће се затворе и посакривају како судбину насртљивих немани не би делили. Спустила је сиве облаке са неба и оковала град, потом је сручила на земљу снег и грађ, призвала кошаву и

северац, мраком обгрлила луку и питоме обале.

Тек је тад реке заледила, тек је тад обале замрзла, у лед непробојни оковала. Аждајке су подигле такву рику да је небо цепала, али од тога није било никакве вајде. Њихове моћи нису могле да се мере са Маржаниним. Ветрови су их ударали, кроз кости им пролазили, снегови и град су их тукли, крљушт им разбијали док им се хладна магла у носнице увлачила и мрзла их изнутра.

Тако су, несрећнице, немоћне да лете од стравичних удара кошаве и северца, данима на обалама река седеле и дрхтале, тресле се од хладноће. Беспомоћне, нису у своје подводне дворе, оковане ледом, могле да се врате. Тако су се, након недеља проведених на леденим обалама река, изнурене и изгладнеле, и смрзле.

Чим су тако бедно скончале, богиња зиме попусти свој стисак, допусти води да потече и природи да буја и цвета, а сама се, умирена и задовољна што ће од сада једина људе да тлачи, повуче у осаму скромног, маленог дома на води. *Ала, змај, Морана.*

АЛА – Орао крсташ? Ху! Ситна је то, неугледна птица! Белоглави суп? Пих! Већег спораћа моје очи у животу нису виделе. Да се не вређамо! Све су то птичурци у поређењу са нама, неприкосновеним господарицама неба!

Ко још није чуо да нека ала није помрачила, грицнула или појела сунце? А колико до сунца има да се лети, ехеееј? Сто педесет милиона пута је потребно да замахнемо крилима, ако бих баш да бројим! А за то су, братац, потребна

баш-баш велика крила (не, не, онај јунак од челика не може да се мери са нама), велика готово као планета Земља, као цело небо, као само сунце...

Где нам стану толика крила? Па, на расклапање су, наравно. Хоћу да кажем, можемо по вољи да их склопимо и расклопимо, и одбацимо ако треба (воде све гутају, драговићу, зато су толико и загађене данас,

али, хеј, само док нико не упире прстом у нас), а понекад је то, и те како, потребно.

У сваком случају, стрмоглави лет наш је најдражи спорт (поред уништавања летине, борбе против грозних змајева, прождирања свега што хода, лети, дише, светли – попут сунца – стварања сваковрсних олуја и непогода, и продорног пиштања). У зависности од

